

Mobilne stoisko edukacyjne alternatywą dla tradycyjnej infrastruktury edukacyjnej

Justyna Haładaj

Ideą projektu było stworzenie mobilnego punktu edukacji przyrodniczej, który byłby wielofunkcyjnym narzędziem przydatnym do prowadzenia zajęć edukacyjnych w terenie. Punkt miał łączyć elementy wystawy z elementami interaktywnymi, zachęcającymi odbiorcę do różnorodnych form aktywności. Założeniem projektowym było też uzyskanie maksymalnych możliwości dostosowania przekazu do zróżnicowanych pod względem wiekowym jak i poziomem merytorycznym grup odbiorców.

Realizację projektu podzielono na 2 etapy. Pierwszy projektowy oraz drugi realizacyjny. Bazą wyjściową dla mobilnego stoiska edukacyjnego stała się niezagospodarowana przyczepa handlowa (fot. 1). Tytuł całości projektu to „Las w szkatułce – mobilne stoisko edukacyjne innowacją w edukacji przyrodniczej”. Osiągnięto efekt rzeczowy w postaci mobilnego stoiska wystawienniczego wyposażonego w magnetyczną ściankę wystawienniczą, system oświetlenia, nagłośnienia oraz kiosk multimedialny z ekranem dotykowym.

Idea mobilnego punktu edukacyjnego jest odpowiedzią na kilka praktycznych problemów wynikających z zawodowych doświadczeń kadry Nadleśnictwa Olsztynek położonego w dużej części na Mazurach, blisko Olsztyna. Terytorium nadleśnictwa przecina trasa Warszawa – Gdańsk. Na terenie nadleśnictwa usytuowane jest największe wzniesienie na Mazurach, tj. Góra Dylewska, a w granicach administracyjnych znajdują się Pola Grunwaldzkie. W związku z tym działalność edukacyjna oraz oferta turystyczna nadleśnictwa cieszy się dużym zainteresowaniem. Najczęściej przybiera ono postać zapotrzebowania na konkretną usługę typu: oprowadzanie po ścieżkach przyrodniczych, regularne prowadzenie zajęć dydaktycznych oraz przygotowywanie wystaw przyrodniczych.

Ponieważ nadleśnictwo nie posiada odrębnych etatów dla edukatorów wyłonił się problem, jak pogodzić potrzeby społeczne z możliwościami organizacyjnymi i kadrowymi jednostki.

Dodatkową trudnością misji edukacyjnej jest duże zróżnicowanie odbiorców pod względem wieku, stopnia znajomości tematu, miejsca zamieszkania. Pracujemy zarówno w środowisku wiejskim oraz małych miasteczek jak i z ludźmi z dużych miast (turystów) i każda z tych grup ma inne spojrzenie na las, leśnictwo jak również posiada inne potrzeby w zakresie korzystania z zasobów leśnych, niejednokrotnie stojące ze sobą w sprzeczności. Doszliśmy do wniosku, że optymalnym rozwiązaniem będzie obiekt, który da bazę do prowadzenia edukacji i będzie stanowił podstawę dla kolejnych projektów i kampanii informacyjnych oraz zapewni maksymalną możliwość szybkiej zmiany rodzaju przekazu w zależności od grupy odbiorców. W ten sposób powstał projekt „Las w szkatułce” którego głównym celem było stworzenie nowoczesnego, atrakcyjnego wizualnie mobilnego punktu edukacyjnego do prowadzenia zajęć w szeroko rozumianym terenie. Dodatkowym celem było zwiększenie efektywności przekazu, rozszerzenie grupy odbiorców zwłaszcza o osoby dorosłe ze środowisk miejskich, opiniotwórczych, podejmujących decyzje dotyczące środowiska, ludzi wykształconych, ale w kierunkach nieprzyrodniczych (w statystykach działań edukacyjnych te grupy są najmniej licznie reprezentowane). Punkt miał łączyć elementy wystawy z elementami interaktywnymi, zachęcającymi odbiorcę

do aktywności. Założeniem projektowym było też uzyskanie maksymalnych możliwości dostosowania przekazu do zróżnicowanych pod względem wiekowym jak i poziomem merytorycznym grup odbiorców.

Realizację projektu podzielono na 2 etapy. W pierwszym etapie nadleśnictwo nawiązało współpracę z olsztyńskim Wydziałem Sztuki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, w wyniku której przeprowadzono konkurs skierowany do studentów Instytutu Sztuk Pięknych na wykonanie projektu koncepcyjnego punktu do prowadzenia edukacji przyrodniczej przez leśników. Bazą wyjściową dla mobilnego stoiska edukacyjnego stała się niezagospodarowana przyczepa handlowa. Konkurs oraz warsztaty terenowe dla uczestników zrealizowano w ramach projektu współfinansowanego przez WFOŚiGW w Olsztynie

Ogłoszenie konkursu miało miejsce wraz z początkiem roku akademickiego. Nieco prowokacyjna forma oraz obecność leśników miały zwrócić uwagę studentów na problematykę konkursu i zachęcić do podjęcia wyzwania. Bazą dla projektantów była zakupiona prze z nadleśnictwo przyczepa handlowa (fot. 1) o wymiarach 5,5 x 2,2 x 2,4 (m).

Fot. 1. Niezagospodarowana przyczepa handlowa stanowiła podstawę dla projektantów (fot. J. Haładaj)
Photo 1. Unused commercial trailer provided the basis for designers

W październiku odbyły się również warsztaty terenowe w rejonie Wzgórz Dylewskich (fot. 2), podczas których studenci zostali dokładniej poinformowani o naszych oczekiwaniach w stosunku do nich jako projektantów, dowiedzieli się w jaki sposób pracujemy i jak patrzymy na las. Ciekawym doświadczeniem było zestawianie dwóch spojrzeń na plener lasów, okiem artystów oraz okiem przyrodników. W styczniu nastąpiło rozstrzygnięcie konkursu oraz uroczyste rozdanie nagród (fot. 3). Najlepszy pomysł po drobnych modyfikacjach przeszedł do fazy realizacji. Produkt finałowy to stoisko wystawiennicze wyposażone w magnetyczną ściankę wystawienniczą, system oświetlenia, nagłośnienia oraz kiosk multimedialny z ekranem dotykowym. Inauguracja stoiska miała miejsce we wrześniu w Skansenie w Olsztynku (fot. 4).

Fot. 2. Warsztaty terenowe w rejonie Wzgórz Dylewskich na terenie Nadleśnictwa Olsztynek (fot. J. Haładaj)
Photo 2. Field workshops in the area of Dylewo Hills in Olsztynek Forestry

Fot. 3. Uroczyste wręczenie nagród dla młodych projektantów (fot. J. Haładaj)
Photo 3. The award ceremony for young designers

Fot. 4. Inauguracja „Lasu w Szkatułce” w Skansenie w Olsztyнку (fot. J. Haładaj)
Photo 4. Inauguration of „Forest in Gift Box” in the Open Air Museum in Olsztynek

W podstawowej formie stoisko edukacyjne ukazuje funkcjonowanie ekosystemów leśnych na podstawie dwóch przykładowych siedlisk występujących w Nadleśnictwie Olsztynek, tj. boru świeżego oraz żyznej buczyny niżowej. Prezentowane są różne grupy organizmów, co daje możliwość pokazywania ich roli w ekosystemach. Celem jest ukazanie podstawowych procesów zachodzących w ekosystemach takich, jak: obieg materii, przepływ energii, zasady symbiozy i konkurencji.

Drugim podstawowym tematem jest drzewo jako szkielet i podstawa ekosystemów leśnych. Drzewa pokazywane są od strony budowy wewnętrznej oraz zewnętrznej, prezentowane jest zróżnicowanie gatunkowe oraz ekologiczne. Za ważne oraz kluczowe zagadnienie dla zrozumienia zasad funkcjonowania ekosystemów leśnych uważamy znajomość podstaw fizjologii roślin drzewiastych. Planowane jest rozwijanie tej tematyki poprzez powtarzanie jej w różnych kontekstach i na różnych poziomach skomplikowania. Wystawa opiera się na przekazie wizualnym. Posługując się modelami oraz grafiką chcemy zapewnić dynamizm ekspozycji oraz sprawić, by informacje utrwaliły się w świadomości odbiorców. Efekt utrwalenia jest uzyskiwany przez zachęcenie odbiorców do samodzielnie odkrywania informacji oraz wybierania najbardziej dla nich interesujących elementów oraz zaproszenie do dialogu poprzez zabawę.

Pytania kluczowe

Czy już istniejąca infrastruktura turystyczno-edukacyjna w Lasach jest efektywnie promowana i wykorzystywana przez wszystkie nadleśnictwa?

Tradycyjna infrastruktura sprawdza się w miejscach szczególnie atrakcyjnych geograficznie bądź przyrodniczo natomiast w pozostałych przypadkach mobilny punkt edukacyjny może doskonale zastąpić ją zastąpić. Jeżeli infrastruktura edukacyjna jedynie powiela typowe,

sztampowe zestawy informacji podane w mało atrakcyjny sposób przez ustawienie przeładowanych tekstem tablic, należy zastanowić się nad opłacalnością ekonomiczną nakładów ponoszonych zarówno na inwestycję jak i utrzymanie i amortyzację tego typu urządzeń oraz szlaków dydaktycznych. Problemem też jest zapewnienie odpowiedniej frekwencji na ścieżkach dydaktycznych, ponieważ dla wielu osób dotarcie do takich miejsc jest trudne. W takich wypadkach uniwersalny przestawny punkt edukacyjny, który może być sytuowany w dowolnym miejscu, do którego chcemy przyciągnąć ludzi i o którym chcemy coś więcej powiedzieć, wydaje się adekwatnym rozwiązaniem.

Jak zapobiegać wyparciu lasu realnego przez las wirtualny? Czy i co należy zrobić, by u ludzi młodych zmienić nawyk wirtualnego poznawania lasu na potrzebę rzeczywistej w nim obecności i korzystania z jego dóbr?

Elementy wirtualne nie muszą być w konflikcie z organoleptycznym poznawaniem lasu. Należy je traktować jako dodatkowe narzędzie, a nie zastępnik. Wirtualne narzędzia pomagają lepiej obrazować wiele skomplikowanych procesów oraz pokazać to, co jest niezauważalne. Mogą też stanowić ciekawą wizytówkę zachęcającą do wyjścia w teren, dlatego warto korzystać z nowoczesnych technologii, pamiętając, że jest jedynie droga do celu, a nie cel sam w sobie.

Czy edukatorzy leśni w LP powinni nadal zajmować się przekazywaniem wiedzy o ekosystemach leśnych, lasach i gospodarce leśnej, czy również promować koncepcję człowieka myślącego i żyjącego w sposób zrównoważony?

Wiedza o ekosystemie jest nieodzowna i podstawowa. Edukatorzy powinni przekazywać wiedzę z zakresu ekologii lasu i leśnictwa, natomiast nie powinni głównego akcentu stawiać na podawcze przekazywanie typowych biologicznych informacji wchodzących w skład programów szkolnych. Bez rzetelnej wiedzy, zrozumienia problemu oraz zaangażowania emocjonalnego ludzi podejmowane przez ekspertów działania na rzecz przyrody nie przynoszą oczekiwanych efektów.

Wnioski

1. Ruchoma baza edukacyjna może być alternatywą dla tradycyjnych ścieżek dydaktycznych jako atrakcyjna wizytówka może zachęcić do wyprawy w teren
2. Elementy wirtualne i zastosowanie nowoczesnych technologii nie musi być w konflikcie z edukacją plenerową.
3. Zdobyte techniki można i należy wykorzystywać dla osiągnięcia konkretnych celów poznawczych, a nie jedynie dla efektu propagandowego.
4. Wiedza o ekosystemach (szczególnie lasu) jest nieodzowna i podstawowa.
5. Bez rzetelnej wiedzy, zrozumienia problemu oraz zaangażowania emocjonalnego ludzi podejmowane przez ekspertów działania na rzecz przyrody nie przynoszą oczekiwanych efektów.
6. „Las w szkatułce” może być dobrą wizytówką i punktem startowym, zachęcającym ludzi do wybrania się w plener, do samodzielnych obserwacji środowiska leśnego oraz wyciągania wniosków z tych obserwacji

Summary: Mobile educational stand as an alternative to traditional educational infrastructure. The idea was to create a mobile stand of environmental education that could be a multi-functional tool to run educational activities in the field. The stand was to combine elements of the exhibition with interactive features to encourage the recipient to be active. The aim of the design was also to maximize adaptability to various media in terms of age and level of content groups. The project was divided into two phases – the first – designing, and another realization. Base for a mobile learning stand has become an unused commercial trailer. Title of the whole project is the “Forest of the gift box” – Educational mobile stand as an innovation in forest education. The result is a mobile exhibition stand equipped with a magnetic exhibition wall, lighting and sound system, and multimedia kiosk with a touch screen.

Keywords: forest education, State Forests, Olsztynek Forest Inspectorate, mobile exhibition stand

Justyna Haładaj

Nadleśnictwo Olsztynek

justyna.haladaj@olsztyn.lasy.gov.pl